

Honderd

MARTHA! TENTATIEF /
TONEELHUIS

De stad onder de mensen

Wouter Hillaert

Gezien op 16 juni 2024

Bourla Schouwburg, Antwerpen

Al tien jaar, al dertig jaar, al ruim een eeuw zijn theatermakers op zoek naar de ultieme verbeelding van de stad *in zijn totaliteit*. 'Honderd' van Bart Van Nuffelen en Ruud Gielens – met aan het slot evenveel bewoners van de Antwerpse Bisschoppenhoflaan op scène – komt er héél dichtbij. Wat mij betreft is deze theatrale documentaire de klepper van het seizoen. Zo simpel, zo straf!

17 JUNI 2024

Als het doek in de Bourla langzaam opgaat, openbaart dat niet meer dan een houten tribune. Ze blijft maar rijzen, mee met het doek. Zeven banken hoog zal ze uiteindelijk blijken. Zo hebben we ze dit seizoen al vaker gezien in participatieve voorstellingen, van 'Dood van een handelsreiziger' bij Cie Tartaren tot 'De Omgekeerde Berg' bij Tutti Fratelli: publiektribunes op scène als spiegel voor de zaal. Ze agenderen meteen een politieke vraag. Wie schouwt wie? Wie staat voor wie te kijk? Hier in 'Honderd' is vooral de leegte van de tribune veelzeggend: er zit niemand op. Ze toont wat we niet zien.

Twee kleine figuren weerstaan als enigen de stille theatraliteit van dit scènebeeld: Charissa Parassiadis (ofte Slongs) als beweeglijke MC en Kris Strybos (ofte Scale) achter zijn keyboard. Beiden zijn bekende Antwerpse rappers, eerder dan klassieke acteurs, maar toch zullen ze anderhalf uur lang de voorstelling dragen. Als vertellers lenen ze hun Antwerpse tongval aan talloze samples vanop 'de baan': de baan die ooit nog gewoon een laan was, maar waar vandaag verkeer en groothandel het gewone straatleven - het praatje op straat, de ochtendwandeling met de hond - verdrukken en wegdrücken. Wat rest is de drukke verkeersader die een eindeloze grijze streep door Deurne trekt. Van het Sportpaleis tot voorbij de Bosuil. Langs autodealers, sociale woonblokken en goedkope supermarkten. Deze Bisschoppenhoflaan is de eigenlijke protagonist van hun evocatie.

Van alle mensen die er wonen, heeft Pauline Augustyn er honderd geïnterviewd, in een brede culturele waaier van arbeidsmigranten op matrassen tot politici

voor Vlaams Belang. Vervolgens bewerkte Bart Van Nuffelen van MartHA!tentatief hun getuigenissen, hun anekdotes, hun levensverhalen, hun wijze commentaren, hun spijtige conclusies en hun trotse zelfbeschouwingen tot een meerstemmige slam van 'de baan' zelf. "Ik zen de baan. Ik zen een altijd maar drukker baan, een viervaksbaan, een doorsteekbaan, een verbindingsbaan, tussen de blikken torens in 't centrum en 't gruun van de rand. Ik zen Chantal, een nachtverpleegster op weg naar huis. Ik zen Ricardo, ne fitlasser oep weg naar de plant van den Total. Ik zen Noureddine, ne magazijnier op weg naar de Fordgarage Van Mossel."

Slongs en Scale brengen die filmische tekst met een muzikaliteit en een street credibility die je binnen de vijf minuten weet te overtuigen dat het alleen maar zo gespeeld kon worden. Dat is op zich al een bravourestuk. Op het podium werd alles al wel eens uitgeprobeerd om stemmen van stadsbewoners geloofwaardig weer te geven. We zagen ze op video, we hoorden kunstige bewerkingen van hun woorden, we zagen ze live op het podium zichzelf spelen, we zagen hoe spelers via oortjes hun woorden letterlijk herhaalden, versprekingen inbegrepen. Elke vorm heeft zijn pro's en contra's. Van Nuffelen en regisseur Ruud Gielens kiezen voor een mix, die toch uniek en eigen voelt. Als een vis in het water schakelt Slongs tussen vertellen en spelen. Af en toe suggereert ze het postuur van de figuren die ze aan het woord brengt. Of doet ze zelfs het brokkelige Nederlands na van een oudere Syriër of een jonge spijbelaar. Het is de acteerprestatie van het jaar.

Er gaat een ongelooflijke kracht van 'Honderd' uit, zonder dat het ook maar even romantiserend wordt.

Nochtans zou de keuze om gewone ongewone Antwerpenaren 'na te spelen' snel kunnen verglijden naar een menselijke zoo voor de burgerlijke blik van de Bourla. Alleen komen parallel (bijna) al die getuigen één voor één zelf op de tribune aanschuiven wanneer hun portret weerklinkt: de meisjes van het bushokje, de alleenstaande mannen uit Lucy's café, het trosje Antwerp-supporters, de man van de vuilkar die houdt van zijn job, de gepensioneerden van woonzorgcentrum Koala met hun rollator, buurvrouwen Suzy en Tiffany die samen hun televisie en hun wasmachine delen in hun veel te kleine flat... Terwijl Slongs hun stem vertolkt, blikken ze zelf als bankzitters de zaal in. Gewoon in hun natuurlijke houding, hun zelfgekozen outfit, hun dagelijkse waardigheid. Als stille sculpturen belichamen ze het wezen van 'de baan', om dan simpelweg weer af te gaan.

Precies in die bijzondere spanning tussen zwijgen en spreken, tussen realiteit en verbeelding, tussen tableau vivant en artistieke vertolking komt 'Honderd' tot zijn kern. Er gaat een ongelooflijke kracht van uit, zonder dat het ook maar even romantiserend wordt. Dat is een heel precair evenwicht. Dat blijkt bijvoorbeeld wanneer twee bewoners spontaan een arm op elkaars arm leggen om te illustreren wat Slongs staat te vertellen in hun naam. Op slag krijgt het hele tableau iets klefs, wordt het gewoon schattig, valt de spanning weg. Op slag slaat het grootse respect in deze voorstelling om in authenticiteitsbejag.

Dat is natuurlijk een bizarre vaststelling: zodra de mensen om wie het gaat zich ontworstelen aan hun wezen als starend zitstuk/zetstuk en even hun eigen naturel laten gelden, spelen ze binnen dit strakke regieconcept hun ware overtuigingskracht kwijt. Het is de paradox van alle documentair theater: te veel

werkelijkheid slaat prompt de artistieke verbeelding plat. Het werk krijgt nu eenmaal vorm in onze blik, niet zozeer in de mensen op hun bank.

Op dezelfde manier gaat 'Honderd' zoveel verder dan het cliché dat 'de mensen de stad maken'. Natuurlijk wil MartHA!tentatief in de eerste plaats naam en zichtbaarheid verlenen aan de vergeten figuren die de stad doen draaien. Natuurlijk laat de voorstelling de lege tribune in een impressionant slotbeeld uiteindelijk volstromen met verweerde gezichten, krasse personages, twinkelende blikken. Natuurlijk zijn het onderweg vooral de persoonlijke drama's die je de adem afsnijden. Een man met een jacuzzi die zijn 11-jarige zoon verloren heeft aan een vangrail. Een meisje dat onlangs nog een bom heeft weten vallen op haar familie in Palestina. Toch gaat je gevoel na de voorstelling dieper dan die directe menselijkheid. Het is meer een onvatbare betrokkenheid bij de stad als geheel. De stad als drugs- en arbeidsmarkt, als kleur- en klassenstructuur, als welzijns- en mobiliteitsinfarct. Het is de indrukwekkende ervaring van een abstracte stedelijkheid die je altijd zal blijven ontglippen, terwijl je je er net meer dan ooit deel van voelt.

Vooraf Van Nuffelen mogen we daarvoor danken. Zolang al – van 'Polen op Zondag' in 2011 tot 'Hoge Weg' in 2018 – probeert hij onze eigentijdse stedelijkheid te vatten als complexe sociale realiteit, in een artistieke lijn die reikt van Bertolt Brecht tot Ken Loach. Blijvend zoekt hij naar hoe je op één plek kan inzoomen om alles gelijk te kunnen zien. Naar hoe je als auteur moet selecteren om toch waarlijk inclusief te zijn. Naar hoe je de grootstad niet alleen voelbaar kan maken, maar ook kan laten omarmen als een broeikas van verschil. Van die zoektocht is 'Honderd' de voorlopige apotheose. Zowel inhoudelijk als qua vorm presteert deze suburbane kroniek een indrukwekkende balans: de mensen niet zonder de stad, de stad niet zonder de mensen, de stad onder de mensen.

Ga dit najaar dus kijken. Om te zien wat we niet zien. Want het is zoals Slings het aan het slot laat klinken in naam van alle honderd Antwerpenaren achter haar: 'Een beetje van de baan is goed voor elk.'